

Анатолій МОЖАРОВСЬКИЙ

БРАТИ

Київ
2015

**ББК 83.3(4Укр)
М 74**

Можаровський А.І.
М 74 Брати. *Повість*. — К.: ВПЦ «Київський
університет», 2015. — 32 с.
ISBN 978-966-439-833-3

Трагічна доля двох братів — типова історія представників “втраченого покоління”, що покинувши село так і не знайшли себе в місті.

ББК 83.3(4Укр)

*Відповідальний редактор
Михайло МАЛЮК*

*В оформленні книги використані фото
Михайла МАЛЮКА*

ISBN 978-966-439-833-3

© Можаровський А.І., 2015.
© Урбанська С.Г.,
художнє оформлення,
2015.

1.

— Маруся Півнюва з Германії приїхала! — котилося селом. — Привезла чемодан одежі, купу фотографій: там вона і на коні, і на машині, і на вулицях міста. Балакає німецькою, як нашою. Каже, вчилася там. Буде вчителькою в школі.

— Та хто її візьме? — не вірили інші. — Тут гибли на фронті, а вона на роботу до німців поїхала! А тепер он панею стала, руда така! А ми тут під снарядами, бомбами, од смерті у сирих льохах ховались, німці, поліцаї над нами знущались, а тепер он ще й “смерш” нас тягає...

— Та мовчи ти, дурило! “Смерш” он за триста метрів сидить у конторі колгоспу!

Літо видалось дощове. Йшов серпень 1945 року, а хліба так іще й не зібрали. На вулицях багнюка, калюжі по коліна.

Субота. У клубі танці. Грали місцеві музики. Збиралась молодь. Багато фронтовиків: хто без руки, хто без ноги.

З сусіднього села Кочерів прийшла ватага хлопців, чоловік, може, з десять.

Тягло до чужих дівчат, свої здавались не такими гарними.

Чимало дівчат повернулись з Німеччини. Їх видно по одягу, золотих та срібних прикрасах.

Прийшла й Маруся.

Вона не була красунею, але приємна зовнішність та ошатний одяг справили враження на Віктора, молодого фронтовика. Він мав поранення в живіт, рана й досі не зажила. Віктор лікувався в київському госпіталі і після чергової, вже третьої, операції його на місяць відпустили додому. Він запросив до танцю Марусю. Вони одразу сподобались одне одному.

Віктор був вихованою та освіченою людиною, любив працю, світ, людей. Йому йшов лише двадцять другий рік. Рік тому німецький кулеметник поцілів йому в живіт. Куля пройшла навиліт. Дивом лишився живим.

Було весело. Літній вечір дихав вологою нового дощу, що вже нависав над селом. Буяла зелень, лунала музика...

Віктор закохався.

Скоро вони побралися.

Марія викладала в школі німецьку мову, а він не вибував з госпіталів, хірурги робили операцію за операцією. Сьома була останньою. Рана не заживала. Йому дали інвалідність, першу групу. Він не сидів склавши руки. Зранку до вечора копався на городі, ремонтував будинок, порався коло худоби.

Життя налагоджувалось. Село відроджувалось, оживало після руїни. Зводились нові будинки. В людські душі поверталась любов до ближнього. Горе війни очистило душі багатьох.

То там толока, то там.

Ідуть на поле — співають, ідуть з поля — співають.

Весілля, родини, хрестини.

У Віктора і Марії також народився син.

Володимир.

На честь Святого Князя назвали.

У школі вчилася півтисячі дітей та було сорок вчителів.

Моя мама Надія, рідна сестра Віктора, після закінчення Коростишевського педагогічного училища отримала направлення в Забілоцьку школу.

Віктор радів. Сестра поруч. Він знайшов їй в піднайом кімнату.

У клубі по вихідних крутили кіно, опісля були танці. Збиралось по триста чоловік молоді, та й старші приходили повеселитись...

Світ змінювався на краще.

Сумні очі матері, виплакані за полеглим сином чи чоловіком, ні-ні та й тепліли усмішкою від радості людей, які за все бралися з жартами та піснею.

На все життя запало в пам'ять: будують сусідові толокою хату, увечері всі за столом, мов велика й щаслива родина. Слово по слову, заводять пісню... Багато пісень виливали таку тугу, такий жаль, що моя дитяча душа завмирала, відчуваючи біль стражденного, але нескореного народу...

Небавом у Віктора та Марії народився ще один син. Олександр. Віктор світився від щастя. А його батько дивився на внуків і чомусь плакав. Сльози котилися по щоках і бороді...

Якось ранком, коли Віктор бавився з дітьми, до кімнати влетіла "Руда" (так усі звали Марію) і закричала з порога:

— Хутко збирай речі і паняй додому!
Я з тобою жити не буду! В мене є інший!
Грім серед ясного неба...

Віктор пробував щось говорити, але
вона напхала в армійський рюкзак його
нехитрі пожитки і виставила за двері.

До рідної домівки в село Кочерів п'ять
кілометрів. Віктор йшов і не бачив світу.

Можна лише уявити, що діялось у
його душі...

Його синочків, його єдину втіху заб-
рано від нього, попереду — самотність,
нестерпний біль незагоєної рани, жит-
тя на ліках.

Тягар його хреста був аж надто вели-
кий, та ніс він його мужньо й терпляче.

Повернулась додому і сестра Надія.
Вона вийшла заміж і перевелась в Коче-
рівську школу. Її чоловік працював і жив
у Києві. Надія дбайливо опікувалась
Віктором.

Час від часу Марія скидала дітей Вікто-
ру, і тоді він оживав, будував райдужні
плани на майбутнє...

Але не судилося.

Медсестра переплутала ліки, і замість

знеболюючих дала йому якусь отруту.
Віктор помер миттєво.
Було йому двадцять вісім...

2.

Неждано-негадано до Надії заявила Марія і заявила з порога:

— Знаєш, Надю, я подаватиму до суду, аби забрати половину вашої хати. Віктор помер, а в мене діти. А не хочеш судитись, віддай п'ять тисяч, і збережемо добрі стосунки.

Надія виплатила п'ять тисяч — у чоловіка була непогана зарплата.

Життя йшло своїм шляхом, а той шлях кожен рівняв під себе.

Шлях країни, шлях кожної людини...

Його важко рівняти, але люди намагались.

Володимир та Олександр росли з чужим батьком.

Аж ось знову балачки селом:

— Чули, Руда відбила Арцень! Він покинув жінку і п'ятеро дітей і переїхав до Рудої. Там така любов!

Арцень — столяр. Село будувалось. Він був нарозхват, і постійно мав добрячий заробіток.

Купив мотоцикл з коляскою, і пішки вже не ходив селом: близько, далеко — все на мотоциклі.

Володимир ставився до Арценя гарно, той дозволяв хлопчині брати мотоцикл, а от Олександр — Шура, Шурик — Арценя ненавидів, хоч виду й не подавав.

— Який він мені батько? — казав іноді друзям. — Покинув п'ятеро своїх дітей, щоб полюбити мене? І мати така як він!

Шурик завжди усміхався, щоб не трапилось, любив жарти. Володимир завжди був серйозний і до Шурика ставився зверхньо.

По закінченні школи Володя вступив до київського технікуму. Там він познайомився з дівчиною-будівельницею. Звали її Ніна. Вигляд вона мала нещасний. Таких називали поза очі “курка за карбованець шістдесят” (у тодішніх магазинах за таку ціну продавались силюшні курячі тушки).

— Не пара вони, ой не пара, — хитали головами весільні гості. — Він крашень, а вона...

За будь яку ціну молодь тікала з села — подалі від запаху ріллі та скошених трав, запаху свіжого хліба і меду, від буяння весняних садів і краси осіннього лісу. Тікали на “ударні” будови, в заводські цехи, на шахти — лиш би подалі від землі і “проклятих” колгоспів. В гуртожитки, де п’ять а то й більше ліжок в невеличкій кімнатці, де бруд, пияцтво, бійки, злиденне життя...

Мільйони молодих людей загубилися в міських нетрях, стали пропащою силою. Місто не стало їм домівкою, а в селі вони стали чужими...

Невдачі і бруд міського життя заливались алкоголем і забивались каторжною працею.

Володимир з Ніною поселились в робітничому гуртожитку. Скоро Володимира забрали до армії. Служив у ракетних військах. Там заробив променеву хворобу, повернувся інвалідом. Довго лікувався доки став на ноги.

Він був гарної вроди — високий, густі золотисті кучері, гарні очі. Почав працювати в друкарні. Хутко став заступ-

ником директора. Отримав квартиру.
Підростала донька. Любові з дружиною
особливої не було, тому він часто шукав
ту любов в інших...

3.

Олександр закінчив школу. Вчився в технічному училищі в Києві. Там і прихилився до чарки.

У гуртожитку пили майже всі. Щоб збавити вільний час якось інакше, нікому й на думку не спадало.

Час від часу якесь покоління називають втраченим. Мені видається, що покоління 60-70 років минулого століття, яке покинуло село, чи, вірніше, втекло з села, і є найбільше втраченим. Воно не тільки втратило себе, його втеча згубила село, як колиску українського духу. Згодом село докінечно донищать реформатори-капіталізатори, злодії та авантюристи, які колись тікали з тих таки сіл. Вони ненавиділи село і, дорвавшись до влади, жорстоко з ним поквитались.

Та повернемось до нашої оповіді.

Олександр отримав повістку. Проводжали його до армії гучно. Шурика знали і любили всі.

Грали музики, за столами гомонів

підхмелений люд, виголошували тости, заводили пісень.

А Шурик танцював. Сам один. Завзято. Несамовито. Наче прощався тим танцем з попереднім своїм життям, наче з усім світом прощався...

Служив в Туркменістані. Закінчив школу прапорщиків і лишився в армії. Середня Азія стала йому домівкою.

Він був працьовитий, не без таланту. У вільний від служби час створив невеличку бригаду, пробивав артезіанські свердловини. Вода у тих посушливих краях на вагу золота, йому гарно платили. Невдовзі він одружився з донькою місцевого прокурора. Ліля працювала медсестрою. У них народилася донька.

В чергову відпустку Олександр з родиною приїхав в село. Зупинився в рідної тітки Надії, що була і його хрещеною матір'ю.

Як і завжди веселий, привітний до всіх, от тільки часто зайве міг випити.

Раптом телеграма: Лілю терміново викликають на роботу.